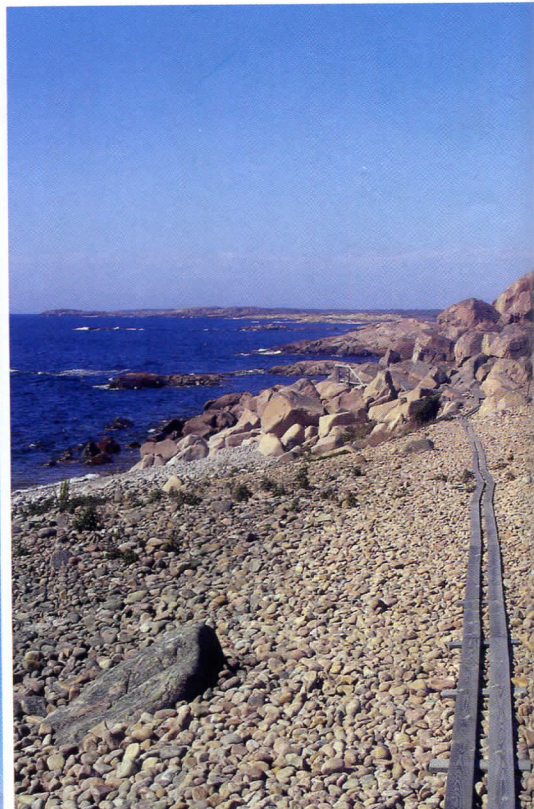

Vidsträckt djävulsåkrar för med sig en hälsning från istidens bistra epok.

I den nordöstra viken kan du förtöja direkt invid klipporna, även med segelbåt.

Över hela "Grevens" skapelse vakar en bronsstaty av Hermes, gudarnas budbärare.

Grevens tid på Källskär

Det är en underbar sommardag. Längst ut i havsbandet i den åländska Kökararkipelagen siktar den svenska segelbåten Mary af Rövarhamn ön Källskär. Besättningen finner lä i den norra viken, ankrar och går iland för att utforska ön och dess historia. För alla öar har sin egen berättelse. Den här handlar om "Grevens av Källskär".

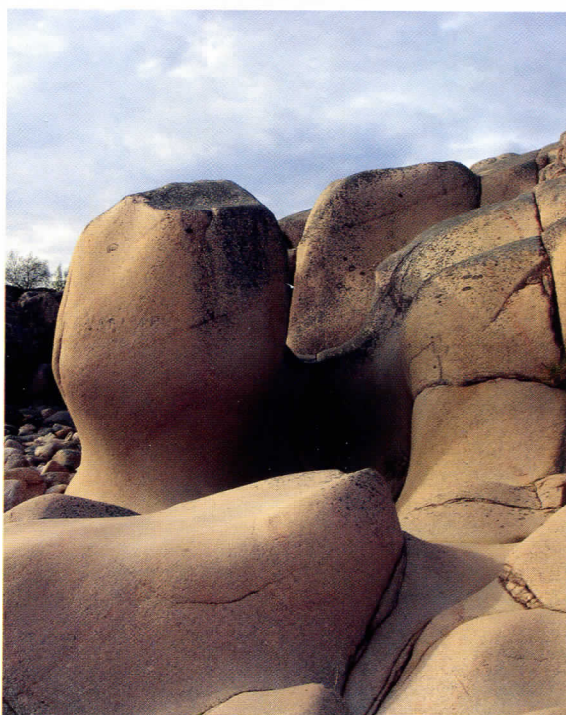
TEXT & FOTO LINDA HAMMARBERG

50 år före Mary af Rövarhamn la en annan svensk båt till i samma vik. Skepparen som steg iland på Källskär den dagen var friherre Göran Åkerhielm. Det blev kärlek vid första ögonkastet, och sedan den dagen präglas denna karga och steniga ö av en mycket ovanlig mans drömmar och skaparglädje. "Grevn av Källskär", som han kom att kallas, blev snart ett populärt samtalsämne i stugorna runt om på Kökar. Det skvallrades om den märklige svensken som sprang naken på Källskärs klippor och vinkade till förbipasserande båtar. Man pratade om den förnäma skara grevfolk, affärsmän och konstnärer som bjöds in till den enkla fiskestuga han hyrde i norra hamnen. Och det viskades om hans påstådda dragning till andra män.

Kanske blev det lite trångt i den gamla fiskestugan, för det dröjde inte länge innan Åkerhielm hörde sig för om möjligheterna att få köpa mark och bygga sig ett eget hus på ön; ett inte alldeles enkelt företag på Åland där man värnar om att behålla marken i den åländska befolkningens ägo.

Fem år var Åkerhielm mantalsskriven på Kökar innan han fick >

Den fyra meter höga Källskärkannen är Ålands mest kända naturmonument.

Åkerhielms trädgård, en grön oas i en kal och vindpinad ytterskärgård.

Bakom skyddade murar ligger en krocketplan med exakta mått, och en ytterst välansad gräsmatta. Greven lär ha varit mycket förtjust i krocket, och synnerligen noggrann med reglerna.

sin åländska hembyggsrätt. Den dagen lär han glad i hågen ha stegat in till markägaren för att göra affär. Och fått blankt nej. Den norra delen av ön var inte till salu. Punkt slut.

Att bygga någon annanstans på den karga klippön var inte möjligt. Än mindre att anlägga den hamn och medelhavsträdgård som Åkerhielm önskade sig. Men inte kunde han ge upp sitt älskade Källskär, inte nu. Det sägs att han gick ett varv på ön, och ett till. Kanske fanns det ett sätt ändå. Det var värt ett försök. Källskär var värt ett försök!

SÅ BAR DET AV till den andra av de tre markägarna på Källskär. Den här gången gick det bättre och Göran Åkerhielm blev ägare till den mellersta delen av ön. Här i ett stenigt kärr började han 1964 ett byggprojekt som varade i tjugo år – ett livsverk mot alla odds.

Som skydd för de sydliga stormarnas raseri växte redan första sommaren en vågbrytare fram, skapad enbart med handkraft, >

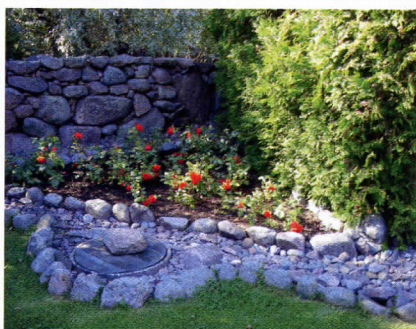

Åkerhielms sommarhus på Källskär: Till hälften nordiskt långhus, till hälften grekiskt tempel.

I ett brev bad Åkerhielm Tove Jansson måla en tavla som skulle hänga över den öppna spisen på Källskär. I brevet skrev han "Gör någonting med vilda klippor, varför inte en hysterisk filifjonka, sjöodjur och förresten precis vadsomhelst..." Originalet finns idag att beskåda på Ålands konstmuseum. Kvar på Källskär finns en kopia av tavlan.

"Greven" smyckade sitt livsverk med marmorstatyer i alla väderstreck.

Trots det karga landskapet lyckades Åkerhielm anlägga en trädgård på Källskär. Här odlar tillsyningsmannen grönsaker varje år. Besättningen på Mary af Rövarhamn fick med sig fräska örter hem till båten.

I lusthuset högst uppe på berget bodde Tove Jansson när hon hälsade på. Spiran på taket är den samma som på muminhuset.

spett och spel. Åkerhielm var övertygad om att hårt kroppsarbete danar människan, och tur var väl det, för arbetet med hamnen skulle visa sig vara en evig kamp mot havet.

År efter år vräkte vinterns stormar bort stenbumlingarna och såg på så sätt till att "Greven" var fullt sysselsatt med att återställa piren varje vår. Råden om att använda betong och järn ville han inte lyssna på. Inga konstgjorda material gavs tillträde till ön.

SAMTIDIGT SOM "GREVEN" själv bröt sten till vågbrytaren stod en annan man i ett kärr, slog efter myggor och ritade skisser. Det var den finske arkitekten Reima Pietilä som planerade Åkerhielms sommarhus. Idag är samme man ett av de mest kända namnen inom modern finsk arkitektur.

Påföljande sommar kom en båt till Källskärs södra klippor. Det var nordlig vind så båten kunde lägga till utan större problem, och

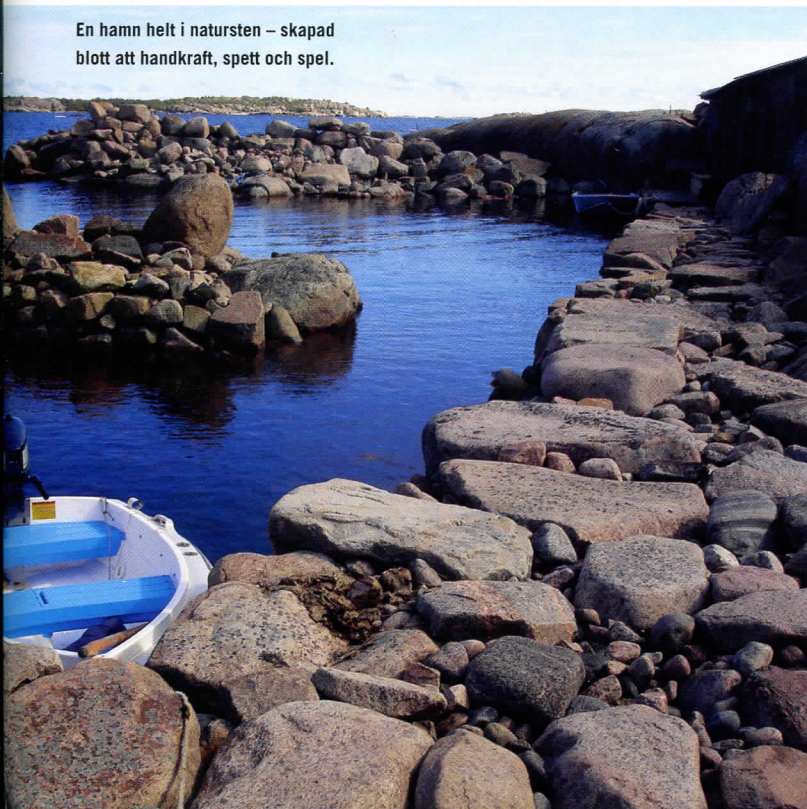
så lastades stockar och tegel iland. Resultatet blev ett lågt timmerhus vid foten av en klippa, skyddad från vind och insyn från alla håll. I detta urnordiska hus bodde "Greven" från tidig vår tills det att isarna la sig.

Sommarhuset kom efterhand att omgivas av en magnifik medelhavsinspirerad trädgård med marmorstatyer i varje väderstreck. I skydd av vackra stenmurar växer här än idag vinrankor, rosor, kastanjer, rhododendron och cypresser. Här finns också en liten kryddträdgård och ett hjärtformat jordgubbsland med ljuvligt goda bär. Åkerhielm skapade en Edens lustgård.

LIVET PÅ KÄLLSKÄR levdes på naturens villkor, och det var självklart att alla gäster sattes i arbete. Alla utom Tove Jansson sägs det.

Försök se det framför dig. Hur välbärgade schweiziska affärsmän röjer kärret från sly och enbusksnår, medan deras barn

En hamn helt i natursten – skapad blott att handkraft, spett och spel.

När Åkerhielm flyttade över till sin del av ön var spångvägen från den norra hamnen det första som byggdes.

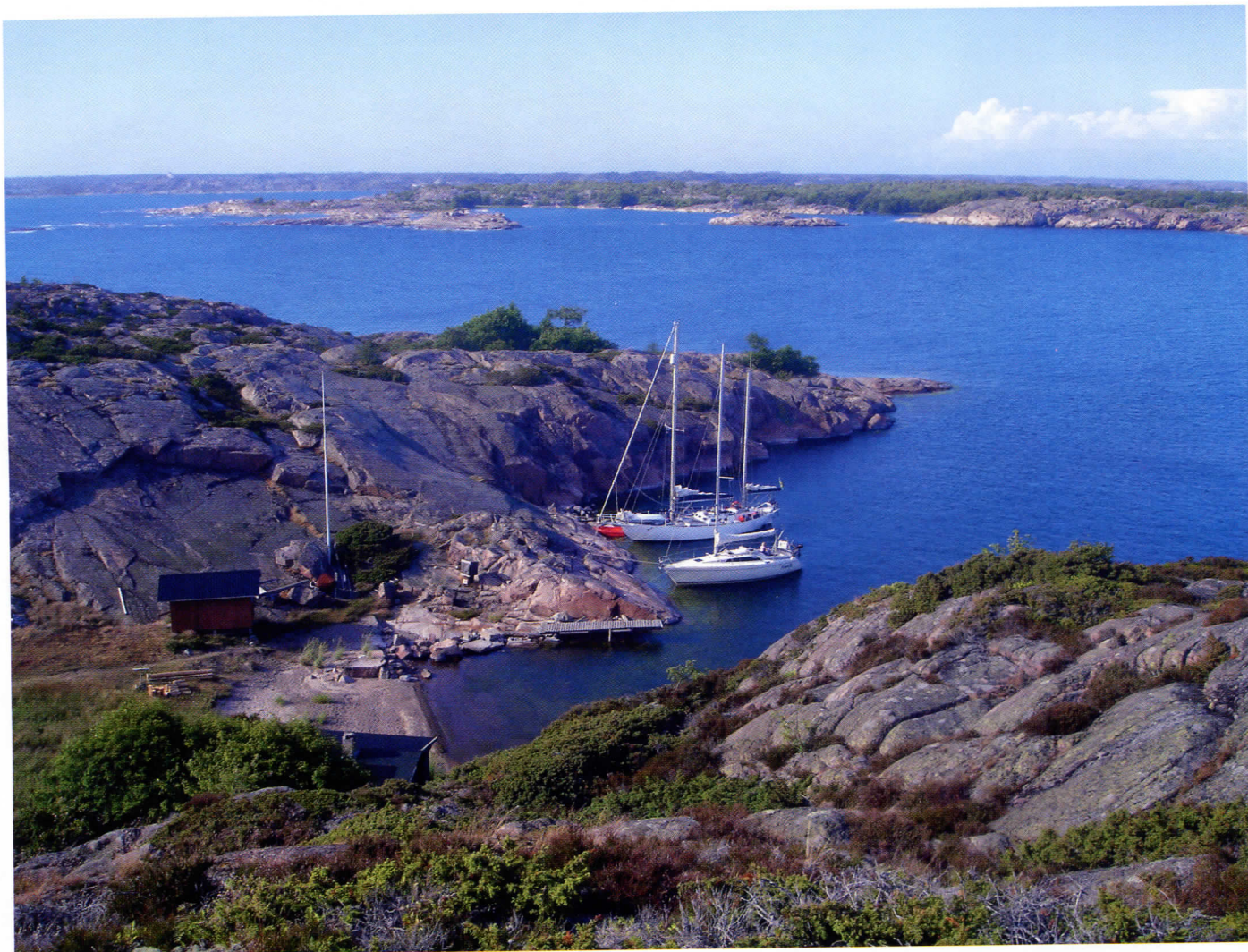
Istidens framfart har lämnat tydliga spår på Källskär.

är uppe på berget och rensar hällkaren från dy så att vattnet kan ledas ner till trädgården. Föreställ dig hur finansbröderna Jacob och Marcus Wallenberg sliter med stenmurarna till trädgårdens många rum. Allt skulle göras för hand.

DE LYCKLIGT LOTTADE fick samla jord till trädgården i bergskrevorna runt om på grannöarna. Att hjälpa till med fisket eller åka över till Espskär efter hjortron lär också ha varit ett rent nöje. Hushållet sköttes av grevinnor och friherrinnor. Alltihop måste ha varit en märklig syn.

Att arbeta upplevdes kanske som exotiskt av grevar och affärsmän, men dagens höjdpunkt var ändå när ljudet från skeppsklockan klingade ut över klipporna. Då lades arbetet åt sidan och man samlades till att gemensamt inta kvällens måltid. "Greven" ska ha varit en charmerande värd, och den internationella samlingen >

Mary af Rövarhamn har fått sällskap i den norra hamnen. Trevligt. Även "Greven" skulle ha glatt sig, han älskade att få besök.

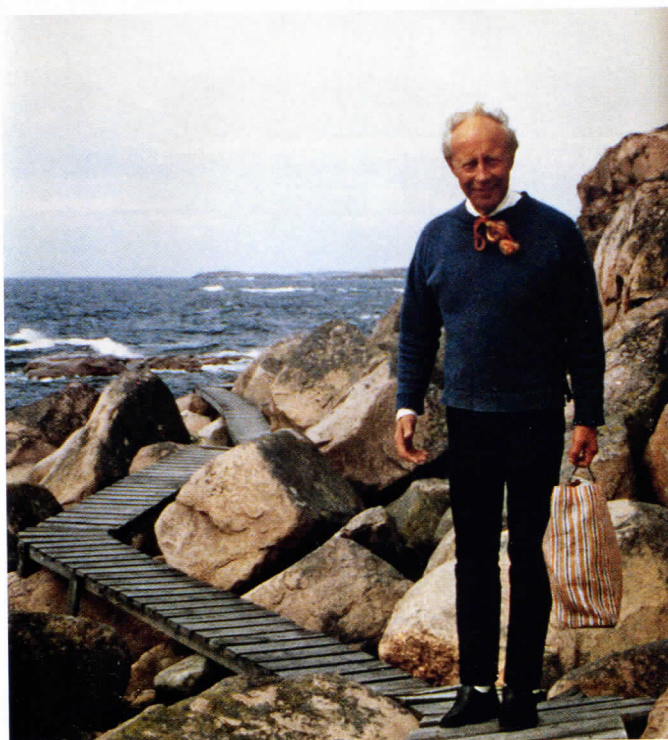
gäster borgade för underhållande samtal.

När Göran och hans gäster inte räckte till anställdes unga Kökarbor. Tillsynsmannen som visar runt på Källskär beskriver "Greven" som en rättfärdig och generös arbetsgivare, men så ska han också ha förväntat sig en arbetsinsats utöver det vanliga. Som när den 12-åriga Ragnis anställdes för att hålla efter allt sly. Hon drog upp aspskott så ambitiöst att området är befriat från aspar än idag.

ÅREN GICK, och med stigande ålder blev det inte lättare för Åkerhielm att ta sig runt på Källskär. En dag när han var ensam på ön vrickade han foten. Han tog det som en varning. För om han skadade sig allvarligare än så ute i naturen skulle det sannolikt dröja länge innan någon hittade honom.

Så kom det sig att "Greven av Källskär" beslöt sig för att skänka sin del av ön till landskapet Åland. Året var 1984. Och han kom aldrig tillbaka. Som en konstnär lämnade han sitt verk och gick vidare.

Sju år senare avled Göran Åkerhielm i Schweiz. Men ön lever vidare i hans anda, och välkomnar alla som seglar i hans kölvatten. För "Greven av Källskär" älskade att få besök. ♣

För Göran Åkerhielm blev Källskär hans livsverk en förverkligad dröm och hans anda vilar ännu bakom varje sten på ön. 1984 donerade han sin del av Källskär till landskapet Åland.

FOTO: ANJA ANDERSEN

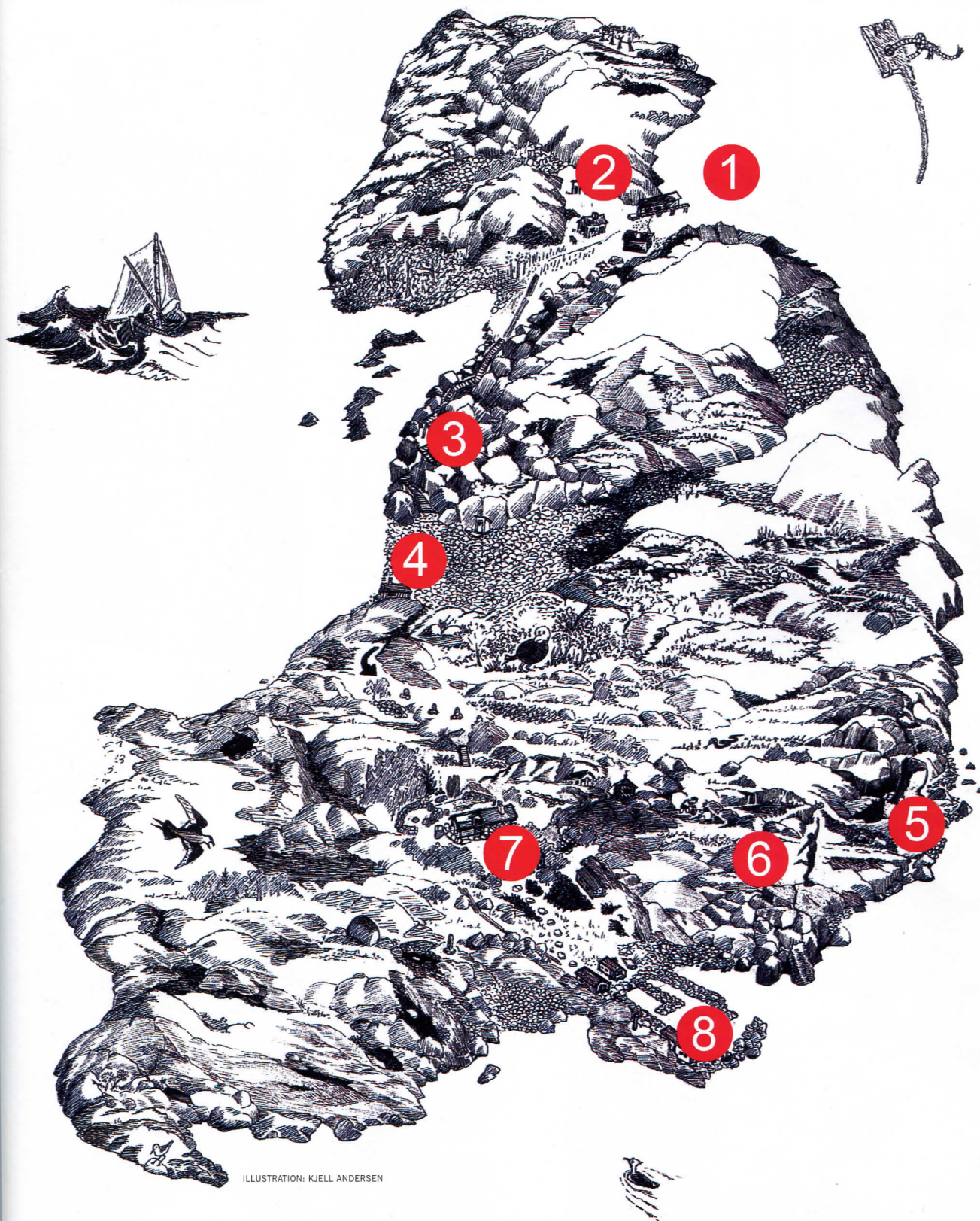

ILLUSTRATION: KJELL ANDERSEN

KARTA ÖVER KÄLLSKÄR

1 Norra hamnen

3 Spängen.

5 Källskärkannen

7 Timmerhuset

2 Fiskehuset

4 Djälvulsåker

6 Statyn Hermes

8 Grevens hamn